

Жобаның қысқаша мәліметі

Атауы	AP25795209 «DMO тәсілдері негізінде ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұрасы Батыс Тянь-Шаньда трансшекаралық тұрақты туризм моделін әзірлеу»
Өзектілігі	Зерттеудің өзектілігі – Қазақстан, Қырғызстан және Өзбекстан аумақтарын қамтитын бірегей трансшекаралық өңір – Батыс Тянь-Шаньда тұрақты туризмді басқарудың тиімді жүйесін құру қажеттілігімен айқындалады. Бұл өңірде туризмді дамытуға үлкен ресурстар мен әлеует болғанымен, қазіргі таңда осы елдер арасында туристік қызметті үйлестірудің келісілген тетігі жоқ. Соның салдарынан басқару үдерісі бытыраңқы сипатта болып, табиғи және мәдени мұраны тиісті деңгейде қорғау қамтамасыз етілмей отыр. Антропогендік қысымның артуы мен экотуризмге деген қызығушылықтың өсуі жағдайында DMO (Destination Management Organization) сияқты заманауи басқару құралдарын пайдалану арқылы трансшекаралық тұрақты туризмнің кешенді моделін әзірлеу қажеттілігі туындауда. Мұндай модельді қалыптастыру үш елдің экожүйелер мен мәдени нысандарды қорғау саласындағы күш-жігерін біріктіріп, тұрақты емес туристік тәжірибелерге байланысты қауіптерді азайтуға мүмкіндік береді. Бұл зерттеуге жоғары практикалық және ғылыми маңыздылық береді.
Мақсаты	Мақсаты-Батыс Тянь-Шань (Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан) үшін трансшекаралық тұрақты туризм моделін жасау. Модель туристік ағындарды басқаруға, табиғат пен мәдениетке теріс әсерді азайтуға, биоәртүрлілікті сақтауға және әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты арттыруға бағытталады. ДМО-ны енгізу тұрақты даму үшін елдер арасындағы үйлестіруді қамтамасыз етеді.
Міндеттері	1. Батыс Тянь-Шаньдағы туризмнің қазіргі жағдайын талдау. Туристік белсенділікті бағалау үшін қолданыстағы инфрақұрылым, туристік ағындар және оларды Қазақстан, Қырғызстан және Өзбекстан өңірлері бойынша бөлу туралы деректер жиналатын болады. Бұл деректерді талдау туризмді дамытудың негізгі бағыттарын анықтауға, оның батыс Тянь-Шань экожүйелері мен мәдени мұрасына әсерін бағалауға, сондай-ақ трансшекаралық туризмді басқарумен байланысты негізгі проблемаларды анықтауға мүмкіндік береді. Трансшекаралық туризм үшін құқықтық және әкімшілік кедергілер, соның ішінде негізгі проблемалар мен тәуекелдерді анықтау үшін визалық және экологиялық шектеулер зерттеледі. 2. Тұрақты туризмді басқарудың халықаралық тәжірибелерін зерттеу (DMO). Алдыңғы зерттеулерге әдеби шолу және халықаралық тәжірибеде, әсіресе қорғалатын табиғи аумақтарда туристік бағыттарды басқару (DMO) модельдерін қолданудың сәтті мысалдарына талдау жасалады. Сондай-ақ Туризмдегі трансшекаралық ынтымақтастықтың құқықтық аспектілері, соның ішінде құқықтық келісімдер, өзара түсіністік туралы меморандумдар және экологиялық тәуекелдерді басқару үшін іс-қимылдарды үйлестіру мысалдары зерттелетін болады. Алынған мәліметтер негізінде осы модельдердің

	Батыс Тянь-Шаньның нақты жағдайларына қолданылуын бағалау жүргізіледі. Нәтижелер трансшекаралық туризмді басқарудың үздік тәжірибелерін анықтауға мүмкіндік береді. 3. Трансшекаралық тұрақты туризм моделін әзірлеу. Өңірдің табиғатты қорғау, мәдени және әлеуметтік-экономикалық факторларын ескеретін кешенді модель құрылады. Туристік ағындарды тиімді басқару үшін Қазақстан, Қырғызстан және Өзбекстан арасындағы үйлестіру тетіктерін әзірлеуге ерекше назар аударылатын болады. Тұрақты даму элементтерін қосу туризмнің табиғат пен мәдени мұраға теріс әсерін барынша азайтуға мүмкіндік береді. 4. Туризмнің әсерін бақылау және бағалау жүйесін құру. Туристік белсенділіктің және оның табиғи және мәдени объектілерге ықпалының тұрақты мониторингі үшін экологиялық, әлеуметтік және экономикалық индикаторларды қамтитын жүйе әзірленетін болады. Осы міндет шеңберінде туристік ағындарды талдау және экожүйелер мен мәдени мұра объектілеріне жүктемесі жоғары аймақтарды анықтау үшін ГАЖ технологиялары қолданылатын болады. 5. Экологиялық жүктемені азайту және мәдени мұраны қорғау стратегиясын әзірлеу. Жиналған деректер мен талдау нәтижелері негізінде туризмнің өңірдің осал экожүйелеріне теріс әсерін азайту жөніндегі шаралар айқындалатын болады. Батыс Тянь-Шаньның биоәртүрлілігі мен мәдени нысандарының сақталуын қамтамасыз ететін экологиялық қауіпсіз туристік маршруттар мен инфрақұрылым әзірленетін болады.
Күтілетін және қол жеткізілген нәтижелер	1. Жоба шеңберінде туристік инфрақұрылым мен ағындарға кешенді талдау жүргізілетін болады, бұл туризмді дамытудың негізгі бағыттарын анықтауға және оның экожүйелер мен мәдени объектілерге әсерін бағалауға мүмкіндік береді. Осы деректер негізінде өңірдің табиғаты мен мәдениеті үшін жағымсыз салдарды барынша азайтуға бағытталған туризмді тұрақты басқару стратегияларын әзірлеу үшін негіз құрылады. 2. Қорғалатын табиғи аумақтарда DMO модельдерін енгізудің халықаралық тәжірибесіне зерттеу жүргізілетін болады. Нәтижесінде туризмді басқарудың үздік тәжірибелеріне салыстырмалы талдау дайындалады, бұл Батыс Тянь-Шань жағдайларына бейімделген ең тиімді шешімдерді ұсынуға мүмкіндік береді. 3. Экожүйелердің жай-күйі және табиғатты қорғау аймақтарындағы туристік белсенділік туралы деректер жиналады және егжей-тегжейлі талданады. Бұл нәтижелер мониторинг жүйесін құру және туризмнің қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуға бағытталған шараларды әзірлеу үшін негіз болады. 4. Өңірдің табиғи, мәдени және әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктерін ескеретін туризмнің орнықты дамуының кешенді моделі әзірленетін болады. Модель туристік ағындарды тиімді басқаруға және олардың теріс әсерін азайтуға ықпал ете отырып, елдер арасындағы үйлестірілген өзара іс-қимылды қамтамасыз етеді.

	5. Табиғи және мәдени объектілердің жай-күйін, сондай-ақ туризмді басқарудың тиімділігін тұрақты бағалауға арналған есептілік жүйесі әзірленетін болады. Бұл туристік қызметтің әсеріне тұрақты мониторинг жүргізуге және өңірдің экожүйелері мен мәдени мұрасына теріс әсерді азайту үшін жедел шаралар қабылдауға мүмкіндік береді. 6. Туристік белсенділіктің өңірдің табиғи және мәдени объектілеріне әсерін бақылауға мүмкіндік беретін туризмнің әсерін мониторингілеу және бағалау жүйесі құрылады. Бұл туризмнің экологиялық және әлеуметтік салдарын дәл бағалауды қамтамасыз етеді және экожүйелер мен мәдени мұраны сақтау үшін уақтылы шаралар қабылдауға мүмкіндік береді. 7. Туризмнің экожүйелер мен мәдени нысандарға теріс әсерін азайту стратегиясы дайындалатын болады. Құжат аймақтың табиғи және мәдени мұрасын сақтау үшін нақты ұсыныстар береді.
Зерттеу тобы мүшелерінің аты-жөні, олардың идентификаторлары (Scopus Author ID, Researcher ID, ORCID, бар болса) және сәйкес профильдерге сілтемелері	1.Пазылхайыр Бауыржан Мейрамбекұлы, Туризм, мәдени мұра және тұрақты даму саласындағы ғылым магистрі, PhD докторанты. Scopus ID – 59312549400 https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59312549400 ORCID – 0000-0002-2296-9512 2.Асипова Ж.М., PhD, доцент. h-индекс: 5. Scopus Author ID: 56124528100 https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56124528100. Web of Science ResearcherID: B-4536-2013 https://publons.com/researcher/2672362/zhanna-assipova/
Басылымдар тізімі және олардың сілтемелері	1. Assipova Zh., Pazylkhaiyr B., Karatayev D. Best examples of tourism environmental management at the destinations: Integrative literature review. Economic series of the bulletin of L.N.Gumilyov Eurasian National University. Astana, Kazakhstan. – 2022. – Vol.141(4). – 258–271. https://doi.org/10.32523/2789-4320-2022-4-258-271 2. Pazylkhaiyr B., Assipova, Zh., Aktymbayeva, A. Research in eco-tourism in Kazakhstan as a successful mechanism in the development of environmental tourism management. Central Asia Economic Review. Almaty, Kazakhstan. – 2023. – Vol.1. – 83-97. https://doi.org/10.52821/2789-4401-2023-1-83-97 3. Akbar I., Pazylkhaiyr B., Myrzaliyeva Z., Tazhekova A., Saulembaev A. An analysis of the development of the tourism industry in the Aksu-Zhabagly Biosphere Reserve of Kazakhstan. Geography series Bulletin KazNU. Almaty, Kazakhstan. – 2023. – Vol.68(1). – 107-116. https://doi.org/10.26577/JGEM.2023.v68.i1.09 4. Pazylkhaiyr B., Assipova Zh., Bertocchi D. Development of tourism environmental management in Kazakhstan based on successful international experience. Bulletin of the Karaganda University, Economy series. – 2023. – Vol.2(110). – 79-89. https://doi.org/10.31489/2023ec2/79-89 5. Akbar I., Tazhekova A., Myrzaliyeva Z., Pazylkhaiyr B., Mominov S. Positive Outcomes of Cross-Border Tourism Development Cooperation: A Case of Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan. REGION. Vienna, Austria. – 2024. – Vol.11(2). – 43–62. https://doi.org/10.18335/region.v11i2.494 Pazylkhaiyr B. Local communities’ participation in sustainable tourism development: Mangystau region case study. KazUTB. –

	2024. – Vol.3(24). – 520-530. doi:10.58805/kazutb.v.3.24-526.
Патенттер туралы ақпарат	-